

**Wydział Katechetyczny
Kurii Metropolitalnej w Krakowie**

www.katecheza.diecezja.krakow.pl
e-mail: katecheza@diecezja.pl
tel. 12 62 88 159 (160)

**WYDZIAŁ
KATECHETYCZNY**

„Zostań z nami Jezu Ukrzyżowany i Zmartwychwstały
Zostań z nami wierny Przyjacielu i pewna Ostoją dla ludzkości
kroczący drogami czasu”

św. Jan Paweł II, Rzym 2005

Drodzy Katecheci!

Tajemnica Świąt Wielkiej Nocy głosi prawdę o Zmartwychwstaniu Jezusa i przynosi orędzie Miłości.

Niech Chrystus, który objawia się w tryumfie Zmartwychwstałego uzdolni nas do pełnego, prawdziwego życia przepełnionego gorliwością w świadczeniu o Jego dobroci i miłości.

Niech trud podejmowany dla chwały Bożego Imienia i dobra Kościoła opromieni swym blaskiem Jezus.

Niech te „święte dni” staną się w roku poświęconym, św. Józefowi źródłem nowej nadziei, pokoju, głębokiej wiary i gotowości niesienia pomocy tym, których spotykamy.

Radosne ALLELUJA niech rozbrzmiewa w sercach, w naszych Rodzinach i pomaga przezwyciężać trudności.

Błogosławionych Świąt
życzy

ks. dr Andrzej Kielian

Wraz ze współpracownikami Wydziału Katechetycznego

**LEKCJA RELIGII W ARCHIDIECEZJI KRAKOWSKIEJ.
DANE Z BADAŃ ANKIETOWYCH PARAFII.**

Na podstawie ankiet, które na prośbę Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski od trzech lat przesyłamy do wszystkich parafii archidiecezji, pragniemy zaprezentować zestawienie danych dotyczących frekwencji na lekcjach religii w poszczególnych typach szkół znajdujących się na terenie archidiecezji krakowskiej.

Z ilu parafii uzyskano dane?

Na ogólną liczbę 469 parafii i ośrodków duszpasterskich archidiecezji krakowskiej w poszczególnych latach uzyskano następującą ilość odpowiedzi:

Rok	Ilość uzyskanych ankiet z parafii	Ilość parafii i ośrodków duszpasterskich archidiecezji
2018/2019	412	469
2019/2020	427	
2020/2021	461	

Źródło: badania własne

Na podstawie tych danych oszacowano ogólną ilość uczniów uczęszczających do szkół na terenie archidiecezji krakowskiej oraz procentowy udział uczniów biorących udział w lekcjach religii rzymskokatolickiej organizowanych w placówkach systemu oświaty. Prawdziwość tych danych opiera się na informacjach, jakie spływają z parafii. Jeśli ilość uczniów odbiega od rzeczywistej, może to oznaczać, że nie została ona prawidłowo oszacowana przez wypełniających ankietę księży proboszczów i ich współpracowników.

Wyrażamy wdzięczność wszystkim, którzy zadali sobie trud weryfikacji danych z terenu swoich parafii oraz przekazania ich do Wydziału Katechetycznego w kolejnych trzech latach badania.

Jaka jest liczba uczniów uczestniczących w lekcjach religii w szkołach archidiecezji krakowskiej?

Na podstawie zebranych kwestionariuszy ankiet uzyskano informacje dotyczące odsetka uczniów z terenu archidiecezji krakowskiej, którzy uczestniczą w lekcjach religii rzymskokatolickiej. Dane zaprezentowane

są zbiorczo w tabeli wskazującej procentowo liczbę uczniów, którzy korzystają ze szkolnych zajęć z religii.

Liczba uczniów na lekcjach religii w szkołach archidiecezji krakowskiej

rodzaj placówki	liczba uczniów uczęszczających na religię procentowo		
	2018/2019	2019/2020	2020/2021
przedszkola i oddziały przedszkolne	82	72	81
szkoły podstawowe	97	95	94
licea ogólnokształcące	84	74	71
technika	86	80	80
szkoły branżowe I st.	92	86	88
szkoły specjalne, ośrodki wychowawcze (wszystkie rodzaje)	98	91	85

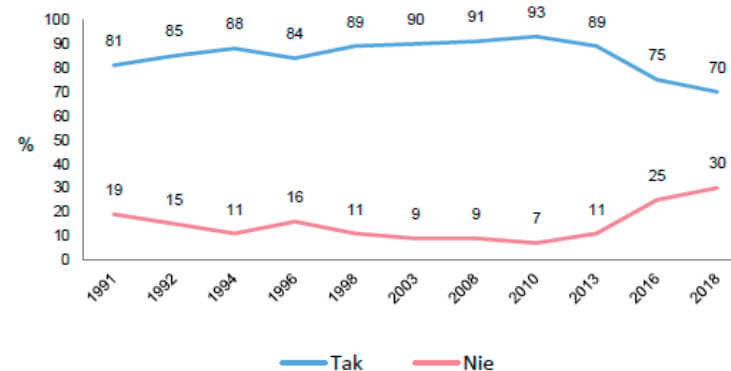
Źródło: badania własne

Na podstawie powyższych danych można zauważyć ogólną tendencję spadkową w ciągu ostatnich trzech lat. W najmniejszym stopniu dotyczy ona przedszkoli i szkół podstawowych. Gdy chodzi o przedszkola, różnice w ilości dzieci uczęszczających na zajęcia z religii biorą się z trudności w organizacji tych zajęć w wielu mniejszych przedszkolach, do których niezwykle trudno znaleźć nauczyciela religii, mającego możliwość podjęcia pracy w wymiarze 2, 4 czy 6 godzin religii w tygodniu (zajęć 30-minutowych lub 15-minutowych w grupach 5-latków). Innym powodem jest także fakt, że nie wszystkie przedszkola oferują rodzicom możliwość wyboru zajęć z religii kierując się różnymi względami pragmatycznymi, np. wspomnianymi trudnościami w zatrudnieniu katechety lub dodatkowymi kosztami z tym związanymi. Z uwagi na dynamikę sytuacji nauczania religii w przedszkolach, dane mogą ulegać wahaniom rok do roku i nie odzwierciedlają realnych decyzji o udziale bądź rezygnacji z zajęć z religii.

Z kolei relatywnie największy spadek zanotowano w grupie uczniów liceów, gdzie odsetek biorących udział w zajęciach z religii rzymskokatolickiej w ciągu ostatnich trzech lat obniżył się o 13 punktów procentowych. Nie jest to tendencja odbiegająca od podobnych zjawisk w innych częściach

Polski, zaś generalnie spadki w znacznym stopniu dotyczą szkół ponadpodstawowych ulokowanych w miastach wojewódzkich w Polsce, jakkolwiek w różnym nasileniu w zależności od regionu.

Rys. 70. Czy uczęszczasz na lekcje religii w szkole?

Badania statutowe CBOS: 1991, 1992, 1994, 1996, 1998; badania KBPN: 2003, 2008, 2010, 2013, 2016, 2018

13-procentowy spadek zauważalny jest także, według zaprezentowanych danych, w innego typu szkołach i ośrodkach, tj. szkołach specjalnych, ośrodkach młodzieżowych i placówkach pokrewnych. Niższe wartości uzyskane w badaniu z roku szkolnego 2020/2021 mogą jednak świadczyć o urealnieniu danych w trzeciej serii badania w stosunku do lat poprzednich, w związku z uzyskaniem kwestionariuszy ze znacznie większej liczby parafii, na terenie których te placówki się znajdują. Nie wydaje się, by miało to bezpośredni związek z licznymi rezygnacjami z nauki religii w tych placówkach w ciągu ostatnich dwóch lub trzech lat, co nie oznacza, że sytuacja będzie utrzymywać się tam na stabilnym poziomie w porównaniu do innych rodzajów szkół. Spadki stają się bowiem trendem powszechnym. Przed dwoma laty średnie wyniki ogólnopolskie wskazywały na odsetki wyższe niż 80 punktów procentowych na każdym etapie edukacyjnym. W roku szkolnym 2019/2020 było to 87,6 proc. (spadek o 0,4 proc. rok do roku). Z badań CBOS wynika, że w 2010 roku uczestnictwo w lekcjach religii deklarowało 93 proc. dzieci i młodzieży. Wskaźniki CBOS-u różnią się nieco od tych, jakie podaje Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego.

Począwszy od roku szkolnego 1990/1991 – gdy wprowadzono lekcje religii do szkół, a CBOS po raz pierwszy pytał o nie uczniów – obserwowany był trend wzrostowy, trwający aż do roku 2010. Odsetek uczniów uczestniczących w lekcjach religii wzrósł w tym okresie o 12 punktów procentowych (z 81% w roku 1991 do 93% w 2010 roku). Począwszy od pomiaru z 2013 roku wskaźnik ten zaczął spadać. W roku 2018 udział w lekcjach religii w szkole deklarowało 70% uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych. W lekcjach religii najczęściej uczestniczą uczniowie mieszkający na wsi (78%) i w miastach do 20 tysięcy mieszkańców (77%), a najrzadziej – mieszkańcy miast co najmniej półmilionowych (44%)¹.

Frekwencja na lekcjach religii – dane ogólnopolskie 2018/2019

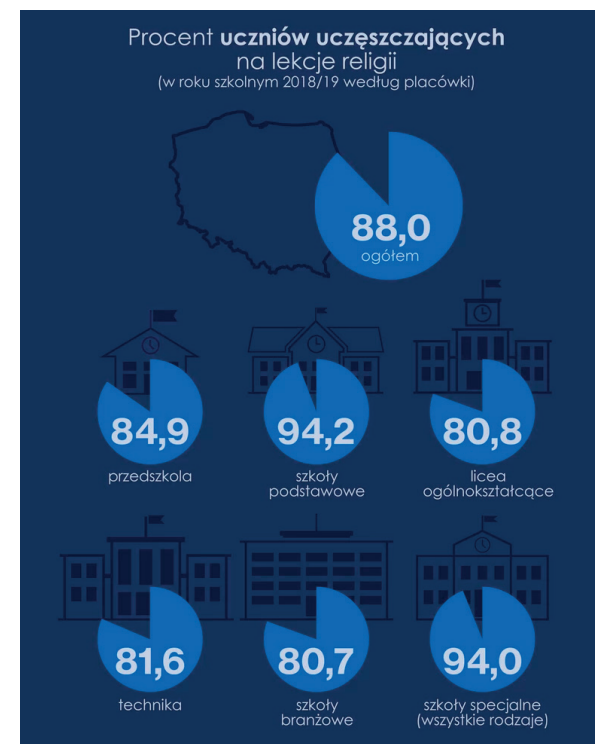
Nie wydaje się jednak prawdą, jakoby uczniowie wszystkich szkół masowo rezygnowali bądź byli wypisywani przez rodziców z udziału w lekcjach religii². Potwierdza się obserwacja, że w dużych miastach młodzież częściej nie chodzi na religię niż w mniejszych ośrodkach, co można zaobserwować porównując dane z terenu całej diecezji z liczbami dotyczącymi wyłącznie szkół krakowskich. Różnice wynoszą od 6 do 13 proc. w zależności od poziomu edukacji.

Szkoły miasta Krakowa na tle diecezji

W roku szkolnym 2020/2021 wyodrębniono także dane dotyczące szkół miasta Krakowa z uwagi na docierające sygnały o znaczącym wzroście liczby uczniów rezygnujących z udziału w lekcjach religii. Należy wziąć pod uwagę, że wpłynęła na to zmieniona organizacja nauczania religii w większości szkół ponadpodstawowych, gdzie z uwagi na ograniczenia związane z pandemią, religia bywa umieszczana w blokach dwugodzinnych na pierwszych lub ostatnich lekcjach, co staje się dodatkowym czynni-

¹ Centrum Badania Opinii Społecznej, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, *Młodzież 2018*, red. M. Grabowska, M. Gwiazda, Warszawa 2019, s. 162–164.

² Por. A. Rojek-Kielbasa, Uczniowie masowo rezygnują z lekcji religii. We wnioskach rysują błyskawice, https://kobieta.onet.pl/dziecko/starsze-dziecko/uczen/uczniowie-masowo-rezygnuja-z-lekcji-religii-we-wnioskach-rysujaja-blyskawice/5wy0exr?utm_source=szukaj.onet.pl_viasg_kobieta&utm_medium=referral&utm_campaign=leo_automatic&srcc=ucs&utm_v=2 (19.03.2021).

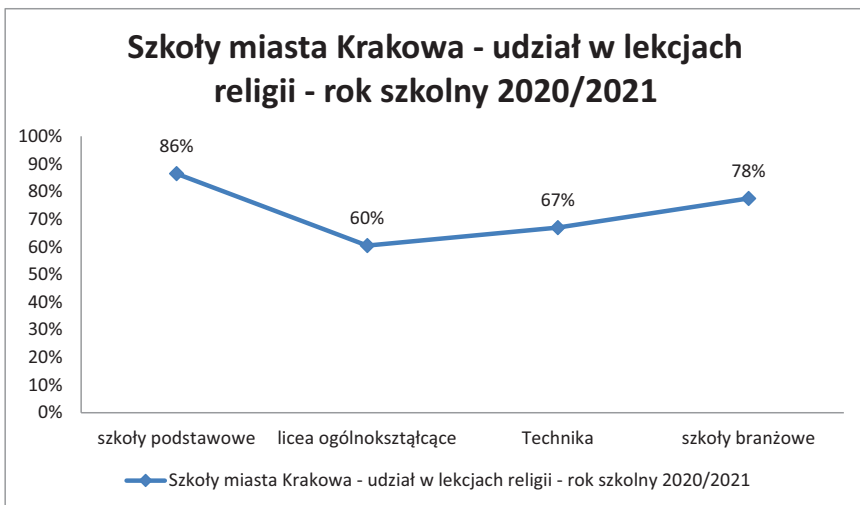

Źródło: https://kobieta.onet.pl/dziecko/starsze-dziecko/uczen/uczniowie-masowo-rezygnuja-z-lekcji-religii-we-wnioskach-rysujaja-blyskawice/5wy0exr?utm_source=szukaj.onet.pl_viasg_kobieta&utm_medium=referral&utm_campaign=leo_automatic&srcc=ucs&utm_v=2

kiem sprzyjającym absencji³. Nie jest to jednak z pewnością jedyny powód rezygnacji – powody te nie były jednak przedmiotem badania.

Warto zauważyć, że wśród nieuczestniczących na lekcje religii rzymskokatolickiej znajdują się także uczniowie należący do innych wspólnot, którzy korzystają z pozaszkolnego nauczania religii, a także znaczna ilość uczniów – chrześcijan prawosławnych i osób o innych przekonaniach, a pochodzących głównie z Ukrainy czy Białorusi. W wielu szkołach ponadpodstawowych Krakowa oraz poza Krakowem ta grupa stanowi znaczny odsetek uczniów danej szkoły. System Informacji Oświatowej nie zawiera

³ Por. H. Sołtysiak, *Katechetka nie jest już kopciuszkiem*, „Przewodnik katolicki” 10/2021, s. 16–18.

Źródło: badania własne

danych dotyczących wyznania bądź religii z racji nieujawniania przekonań i ochrony danych osobowych. W świetle przepisów ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz ustawy o ochronie danych osobowych nie można gromadzić danych z podziałem na poszczególne wspólnoty wyznaniowe. Dlatego nie istnieją szacunki pozwalające ocenić jaka ilość uczniów korzysta z nauczania religii poszczególnych kościołów i związków wyznaniowych.

Ogólnie rzecz ujmując z zebranych danych dotyczących szkół miasta Krakowa wynika, że na całościową liczbę niemal 90 tysięcy uczniów, na lekcje religii uczęszcza 68 tysięcy, z czego gdy chodzi o krakowskie licea na ponad 20 tys. uczniów tych szkół, w lekcjach religii katolickiej bierze udział ponad 12 tys. licealistów.

Dla porównania można zauważyć, że w szkołach warszawskich odsetek uczestniczących w lekcjach religii jest o niemal 1/3 niższy w przypadku licealistów niż w szkołach krakowskich. Niższe pozostają także wskaźniki odnoszące się do pozostałych typów placówek oświatowych.

Frekwencja na lekcjach religii w szkołach miasta Warszawy

rodzaj placówki	liczba uczniów uczęszczających na religię (procentowo)
	2019/2020
szkoły podstawowe	78
licea ogólnokształcące	44
technika	41
szkoły branżowe I st.	52

Frekwencja na lekcjach religii w szkołach miasta Warszawy. Źródło: <https://wyborcza.pl/7,162657,25344342,coraz-krotsza-lawka-katechetow.html?disableRedirects=true>

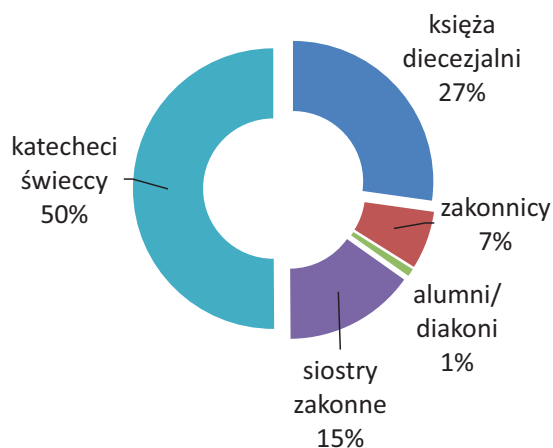
Procent nauczycieli religii – dane ogólnopolskie 2018/2019

Źródło: https://kobieta.onet.pl/dziecko/starsze-dziecko/uczen/uczniowie-masowo-rezygnuja-z-lekcji-religii-we-wnioskach-rysuja-blyskawice/5wy0exr?utm_source=szukaj.onet.pl_viasg_kobieta&utm_medium=referral&utm_campaign=leo_automatic&srcc=ucs&utm_v=2

Liczba katechetów w archidiecezji krakowskiej

Procent nauczycieli religii w archidiecezji krakowskiej (2020/2021)

Źródło: badania własne

Archidiecezja krakowska należy do trzech polskich diecezji z największą liczbą katechetów. Pozostałe dwie to archidiecezja lubelska z liczbą ok 1500 nauczycieli religii oraz archidiecezja katowicka z ok. 1400 katechetami⁴. Przeważają katecheci świeccy. Według danych ogólnopolskich jest ich ponad 58 procent wśród ogółu nauczycieli religii. W archidiecezji krakowskiej jest to dokładnie połowa uczących. Udział księży diecezjalnych i katechetów świeckich w ogólnej liczbie nauczycieli religii jest w archidiecezji krakowskiej relatywnie wysoki, jednak niższy niż średnia ogólnopolska z badań w roku szkolnym 2018/2019. Z drugiej strony, znacznie wyższy jest odsetek uczących zakonników oraz sióstr zakonnych – przy wartościach ogólnopolskich odpowiednio 3,2 oraz 6,6 procent, w archidiecezji krakowskiej na ogólną liczbą katechetów składa się

⁴ Por. S. Nowotny, *Nauczanie religii w polskich szkołach w świetle badań empirycznych*, 28.08.2015, <http://www.iskk.pl/badania/mlodziez-i-edukacja-religijna/208-badania-edukacji-religijnej> (18.03.2021).

7 procent zakonników i 15 procent sióstr zakonnych, czyli ponad dwa razy więcej niż wynosi wskaźnik uśredniony ze wszystkich polskich diecezji.

	księża diecezjalni	zakonnicy	alumnii/diakoni	siostry zakonne	świeccy*)	razem
liczba katechetów	395	97	13	219	M: 182 K: 545	1451

*) M – mężczyźni, K – kobiety

Źródło: badania własne

W jakim wieku są katecheci?

W kwestionariuszu ankiety znalazło się także pytanie o wiek katechetów, co ma o tyle istotne znaczenie, iż powstaje pytanie o zastępowalność osób z wieloletnim stażem pracy, stopniowo zbliżających się do wieku emerytalnego, przez młodych nauczycieli, rozpoczynających ścieżkę awansu zawodowego i zbierających doświadczenia w pracy oświatowej i katechetycznej. Dane nie są optymistyczne, bowiem wskazują na zdecydowaną przewagę osób w średnim wieku i zbyt małą liczbę młodych lub początkujących nauczycieli. Pomimo ponad 600 osób w wieku 31–45 lat, co jest pozytywną wiadomością, liczba nauczycieli w wieku do 30 lat w zestawieniu z grupą wiekową 46–60 lat wskazuje na stopniowe uszczuplanie się kadry katechetycznej, co nawet przy spadku frekwencji uczestników lekcji religii, będzie generowało problemy kadrowe, których skalę można w przybliżeniu oszacować na podstawie dostępnych danych.

Katecheci archidiecezji krakowskiej według wieku

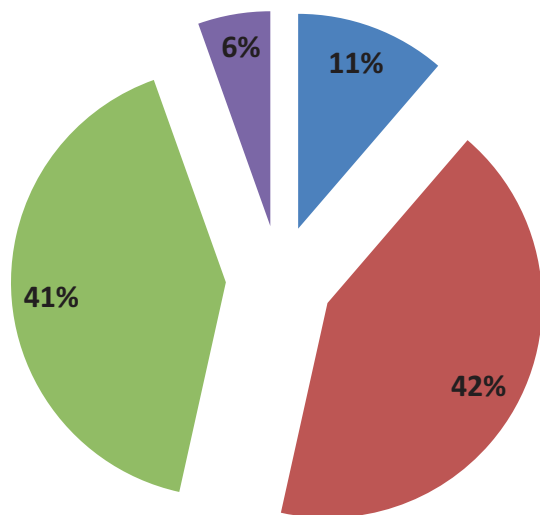
Wiek	do 30 lat	31–45 lat	46–60 lat	61+ lat
Ilość katechetów	164	612	596	79

Źródło: badania własne

W bieżącym roku szkolnym katecheci w wieku 51–60 lat stanowią łącznie grupę 323 osób, co oznacza, że w okresie najbliższych 10 lat o tę właśnie liczbę uszczuplą się szeregi nauczycieli religii naszej archidiecezji. Katecheci najmłodszy, poniżej 30 r. ż. to zaledwie co dziesiąty uczący, a liczba ta będzie spadać biorąc pod uwagę nabory kandydatów na kierunki teologiczne. W bardzo optymistycznym wariacie można prognozować,

Katecheci archidiecezji krakowskiej według wieku

■ do 30 r.ż. ■ od 31 do 45 r.ż. ■ od 46 do 60 r.ż. ■ pow. 61 r.ż.

Źródło: badania własne

iż uda się zastąpić najwyżej 1/3 odchodzących w ciągu najbliższych kilku lat na emeryturę katechetów. Będzie to oznaczało braki w kadrze nauczycieli religii i zarazem wyzwanie dla proboszczów tych parafii, które będą miały trudności w znalezieniu nauczycieli religii.

Badania dotyczące nauczania religii będą kontynuowane w kolejnych latach. Mamy nadzieję, że publikacja ich wyników przyczyni się do urealnienia opinii, jakie z różnych źródeł są czerpane i dotyczą frekwencji na lekcjach religii rzymskokatolickiej. Uzyskane informacje są także jednym z argumentów, że liczy się jakość lekcji religii, gdyż w tym wypadku rezygnacja może okazać się formą reakcji na nieprzygotowanie lub niekompetencję nauczyciela religii. Z drugiej strony, przygotowanie do zajęć i umiejętność nawiązania odpowiedniej relacji z uczniami może sprzyjać ilości uczestniczących w nich uczniów. Pozostaje jednak otwarte pytanie na ile rodzice oraz uczniowie będą chcieli korzystać z fakultatywnego,

konfesyjnego nauczania religii wobec procesów postępującej sekularyzacji oraz spadku zaufania do Kościoła katolickiego, zauważanego w ostatnim czasie w sposób wyraźny w społeczeństwie polskim.

Wedle badań IBRiS opublikowanych 15 listopada 2020 r. przez *Rzeczpospolitą*, w grupie wiekowej 18–29 lat pozytywny stosunek do Kościoła zadeklarowało zaledwie 9% badanych, 47% ma stosunek negatywny, a 41% neutralny⁵. Ten wynik ma charakter porażający, ale trend w tym kierunku postępuje już od pewnego czasu. Od kilkunastu lat widać rozwierające się nożyce pomiędzy poziomem wiary starszego pokolenia Polaków, a ich dzieci i wnuków. W ciągu ostatnich 20 lat spadek deklaracji wiary w Boga u młodzieży wyniósł ok. 20%, a spadek praktyk religijnych aż 50%. Jest to zjawisko nowe, którego wcześniej w Polsce nie było. Możemy je nazwać przerwaniem lub poważnym zaburzeniem międzypokoleniowego łańcucha przekazu wiary, który dotąd stanowił o naszej tożsamości. O ile tendencja z końca ubiegłego roku może ulec złagodzeniu, z uwagi na wpływ na te wyniki napięcie, jakie powstały po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r., to jednak zachodzące zmiany dotyczą otoczenia społecznego i wymagają poważnej refleksji oraz podjęcia konkretnych działań. Nadzieję stwarza fakt, że Kościół w Polsce dysponuje wciąż dużymi siłami apostołskimi, które stanowi ponad 30 tys. osób zaangażowanych w katechizację oraz ponad 2 mln wiernych świeckich skupionych w różnorodnych ruchach czy wspólnotach, co tworzy olbrzymi kapitał społeczny. Niezbędne jest jednak – jak podpowiada papież Franciszek – uczynienie Kościoła znacznie bardziej ukierunkowanym misyjnie, na każdym szczeblu jego posługi i działalności⁶.

Odnowa Kościoła nie dokona się bez katechezy. Podkreśla to w pierwszych zdaniach *Dyrektorium o katechizacji* zatwierdzone przez papieża Franciszka 23 marca 2020 r. Czytamy tam, iż katecheza „stanowi pełnoprawny element szerszego procesu odnowy, do którego Kościół jest wezwany, by pozostać wiernym przykazaniu Jezusa Chrystusa głoszenia Ewangelii zawsze i wszędzie (por. Mt 28,19)” (DK 1).

⁵ Por. T. Krzyżak, *Sondaż: Kościół w błyskawicznym tempie traci wiernych*, „Rzeczpospolita” 15.11.2020, <https://www.rp.pl/Kosciol/311159945-Sondaz-Kosciol-w-blyskawicznym-tempie-traci-wiernych.html> (20.01.2021).

⁶ Por. M. Przeworski, *Spada zaufanie do Kościoła*, <https://ekai.pl/spada-zaufanie-do-kosciola/> (22.11.2020); T. Szyszka, *Misyjne impulsy papieża Franciszka*, „Nurt” 2/2016, s. 140–167.